

Sekretariat Prezydium KK

Od: Anna Dudzik <Anna.Dudzik@prezydent.pl> w imieniu sekretariat Biuro Dialogu, Samorządu i Rozwoju <bdr@prezydent.pl>
Wysłano: piątek, 18 października 2024 14:16
Do: sekretariat.prezydium@solidarnosc.org.pl
Temat: projekt nowelizacji ustawy o centrach usług społecznych
Załączniki: Projekt ustawy CUS.pdf; Uzasadnienie projektu ustawy CUS.pdf; pismo opiniowania związku zawodowe projekt nowelizacja CUS.pdf

Pan Piotr Duda
Przewodniczący Komisji Krajowej NSZZ „Solidarność”

Szanowny Panie Przewodniczący,

w załączeniu przesyłam pismo Szefa Kancelarii Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej Pani Małgorzaty Paprockiej w sprawie projektu ustawy o zmianie ustawy o realizowaniu usług społecznych przez centrum usług społecznych wraz z załącznikami.

Łączę wyrazy szacunku

ANNA DUDZIK
Główny specjalista
Biuro Dialogu, Samorządu i Rozwoju

KANCELARIA PREZYDENTA RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ
ul. Wiejska 10, 00-902 Warszawa
e-mail: bdr@prezydent.pl

Pomyśl o środowisku. Nie drukuj tej wiadomości, jeśli nie musisz.

Ta wiadomość jest przeznaczona do wyłącznego użytku jej adresata. Jeśli otrzymali Państwo tę wiadomość przez pomyłkę, prosimy o niezwłoczne skontaktowanie się z nadawcą oraz jej usunięcie. Jeśli nie są Państwo adresatem tej wiadomości, to jej wykorzystanie, w szczególności poprzez rozpowszechnianie, dystrybucję, powielanie, publikację wiadomości lub zawartych w niej informacji i/lub dokumentów jest zabronione.
This email and any files transmitted with it are intended solely for the use of the individual or entity to whom they are addressed. Please notify the sender immediately by e-mail if you have received this e-mail by mistake and delete this e-mail from your system.

SZEF
KANCELARII PREZYDENTA RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ
Małgorzata Paprocka

BPU.15.3.2024.MC
1129992.2646882.2149124

Warszawa, dnia 17 października 2024 r.

według rozdzielnika

Szanowni Państwo,

na podstawie art. 19 ust. 1 ustawy z dnia 23 maja 1991 r. o związkach zawodowych (Dz. U. z 2022 r. poz. 854) przesyłam *projekt ustawy o zmianie ustawy o realizowaniu usług społecznych przez centrum usług społecznych* wraz z uzasadnieniem, z prośbą o wyrażenie opinii o projekcie w terminie 30 dni od dnia otrzymania niniejszego pisma.

Jednocześnie uprzejmie informuję, że brak opinii we wskazanym terminie zostanie uznany za rezygnację z uprawnienia do wyrażenia opinii o projekcie ustawy.

Ewentualne uwagi proszę przekazać na adres Kancelarii Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej, ul. Wiejska 10, 00-902 Warszawa, a w wersji edytowanej również na adres bdr@prezydent.pl

Z poważaniem,

Małgorzata Paprocka
Szef Kancelarii Prezydenta RP
/ – podpisano kwalifikowanym podpisem
elektronicznym/

Otrzymują:

- 1) Przewodniczący Forum Związków Zawodowych;
- 2) Przewodniczący Komisji Krajowej NSZZ „Solidarność”;
- 3) Przewodniczący Ogólnopolskiego Porozumienia Związków Zawodowych.

U S T A W A

z dnia

o zmianie ustawy o realizowaniu usług społecznych przez centrum usług społecznych

Art. 1. W ustawie z dnia 19 lipca 2019 r. o realizowaniu usług społecznych przez centrum usług społecznych (Dz. U. poz. 1818), wprowadza się następujące zmiany:

1) w art. 4 po ust. 1 dodaje się ust. 1a w brzmieniu:

„1a. Przyjęcie programu usług społecznych, a także zmiana programu poprzedzona jest przeprowadzeniem konsultacji projektu programu albo zmiany programu z mieszkańcami tej gminy, w trybie, o którym mowa w art. 5a ust. 2 ustawy z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym (Dz. U. z 2024 r. poz. 609 i 721).”;

2) art. 12 otrzymuje brzmienie:

„Art. 12. 1. Rodzaj i zakres zadań, w tym usług społecznych, przekazanych do realizacji centrum oraz strukturę organizacyjną centrum, w szczególności komórki organizacyjne i stanowiska wyodrębnione w centrum, określa statut centrum nadany przez radę gminy w drodze uchwały.

2. Szczegółową organizację wewnętrzną i sposób funkcjonowania centrum określa regulamin organizacyjny, nadany przez dyrektora centrum w drodze zarządzenia.”;

3) po art. 22 dodaje się art. 22a w brzmieniu:

„Art. 22a. 1. Nazwa „centrum usług społecznych” może być używana wyłącznie dla oznaczenia centrum utworzonego zgodnie z przepisami niniejszej ustawy.

2. Nazwa „centrum usług społecznych” podlega ochronie prawnej.”;

4) w art. 23:

a) w ust. 2 pkt 1 otrzymuje brzmienie:

„1) pkt 2 – wchodzi organizator usług społecznych, koordynatorzy indywidualnych planów usług społecznych w liczbie dostosowanej do potrzeb wynikających z uwarunkowań lokalnych oraz mogą wchodzić inni pracownicy centrum;”;

b) uchyla się ust. 6;

5) w art. 25:

a) uchyla się ust. 1,

b) w ust. 2 w pkt 2 wyraz „3-letnie” zastępuje się wyrazem „2-letnie”,

c) dodaje się ust. 3 w brzmieniu:

„3. W okresie roku od dnia utworzenia centrum, dyrektorem tego centrum może być osoba, która nie spełnia wymogu, o którym mowa w ust. 2 pkt 4.”;

6) w art. 28 dotychczasową treść oznacza się jako ust. 1 i dodaje się ust. 2 w brzmieniu:

„2. W okresie roku od dnia utworzenia centrum, organizatorem usług społecznych w tym centrum może być osoba, która nie spełnia wymogu, o którym ust. 1 pkt 3.”;

7) art. 30 otrzymuje brzmienie:

„Art. 30. 1. Koordynatorem indywidualnych planów usług społecznych może być osoba, która:

1) spełnia wymogi przewidziane do wykonywania zawodu pracownika socjalnego lub ukończyła studia wyższe na jednym z kierunków:

a) praca socjalna,

b) pedagogika,

c) socjologia,

d) psychologia,

e) profilaktyka społeczna i resocjalizacja,

f) nauki o rodzinie,

g) polityka społeczna,

h) terapia zajęciowa;

2) ma co najmniej 2-letnie doświadczenie zawodowe w podmiotach realizujących zadania z zakresu usług społecznych;

3) odbyła szkolenie z zakresu opracowywania i realizacji indywidualnych planów usług społecznych;

4) nie była prawomocnie skazana za umyślne przestępstwo ścigane z oskarżenia publicznego lub umyślne przestępstwo skarbowe lub wobec której nie wydano prawomocnego wyroku warunkowo umarzającego postępowanie karne w sprawie popełnienia przestępstwa umyślnego ściganego z oskarżenia publicznego lub umyślnego przestępstwa skarbowego.

2. W okresie roku od dnia utworzenia centrum, koordynatorem indywidualnych planów usług społecznych w tym centrum może być osoba, która nie spełnia wymogu, o którym ust. 1 pkt 3.”;

8) w art. 33 dotychczasową treść oznacza się jako ust. 1 i dodaje się ust. 2 w brzmieniu:

„2. W okresie roku od dnia utworzenia centrum organizatorem społeczności lokalnej w tym centrum może być osoba, która nie spełnia wymogu, o którym ust. 1 pkt 3.”;

9) w art. 34:

a) w ust. 1 wyrazy „art. 30 pkt 3 i art. 33 pkt 3” zastępuje się wyrazami „art. 30 ust. 1 pkt 3 i art. 33 ust. 1 pkt 3”,

b) po ust. 1 dodaje się ust. 1a w brzmieniu:

„1a. Szkolenia, o których mowa w art. 25 ust. 2 pkt 4, art. 30 ust. 1 pkt 3 i art. 33 ust. 1 pkt 3 organizuje się nie rzadziej niż raz w roku.”,

c) w ust. 2 wyrazy „art. 30 pkt 3 i art. 33 pkt 3” zastępuje się wyrazami „art. 30 ust. 1 pkt 3 i art. 33 ust. 1 pkt 3”;

10) po art. 34 dodaje się art. 34a i art. 34b w brzmieniu:

„Art. 34a. Regionalny ośrodek polityki społecznej prowadzi działania informacyjne i doradcze dla zainteresowanych gmin, w zakresie utworzenia i działalności centrum.

Art. 34b. 1. Rada Ministrów może przyjąć rządowy program dofinansowania wynagrodzeń oraz kosztów składek od tych wynagrodzeń pracowników określonych w tym programie, zatrudnionych w centrum.

2. Dofinansowanie wynagrodzeń, o którym mowa w ust. 1, może być wypłacane także w formie dodatku motywacyjnego.

3. Program, o którym mowa w ust. 1, Rada Ministrów przyjmuje w drodze uchwały.

4. Program, o którym mowa w ust. 1, jest finansowany z dotacji celowej z budżetu państwa.

5. Do udzielania dotacji celowej z budżetu państwa na realizację programu, o którym mowa w ust. 1, nie stosuje się przepisu art. 128 ust. 2 ustawy z dnia 27 sierpnia 2009 r. o finansach publicznych (Dz. U. z 2023 r. poz. 1270, z późn. zm.¹⁾).

6. Środki z programu, o którym mowa w ust. 1, przeznacza się w całości na zwiększenie wynagrodzeń pracowników oraz pokrycie kosztów składek od tych wynagrodzeń.

7. Dofinansowanie, o którym mowa w ust. 1, nie stanowi podstawy naliczania świadczeń, odszkodowań i innych wypłat, wynikających z odrębnych przepisów, w tym dodatkowego wynagrodzenia rocznego i nagród rocznych.”;

11) uchyla się art. 47;

12) po rozdziale 5 dodaje się rozdział 5a w brzmieniu:

„Rozdział 5a

Przepisy karne

Art. 50a. 1. Kto, nie będąc do tego uprawnionym, używa w nazwie, w firmie lub do określenia wykonywanej przez siebie działalności albo w reklamie określenia „centrum usług społecznych”, podlega grzywnie, karze ograniczenia wolności albo pozbawienia wolności do lat 3.

2. Tej samej karze podlega, kto dopuszcza się czynu określonego w ust. 1, działając w imieniu osoby prawnej lub jednostki organizacyjnej nieposiadającej osobowości prawnej.”;

Art. 2. Z dniem wejścia w życie ustawy dotychczasowe stosunki pracy dyrektorów centrów usług społecznych zatrudnionych na podstawie powołania przekształcają się w stosunki pracy na podstawie umowy o pracę na czas nieokreślony.

¹⁾ Zmiany tekstu jednolitego wymienionej ustawy zostały ogłoszone w Dz. U. z 2023 r. poz. 1273, 1407, 1429, 1641, 1693 i 1872 oraz z 2024 r. poz. 858 i 1089.

Art. 3. Dotychczasowe przepisy wykonawcze wydane na podstawie art. 34 ust. 2 ustawy zmienianej w art. 1, w brzmieniu dotychczasowym, zachowują moc do dnia wejścia w życie przepisów wykonawczych wydanych na podstawie art. 34 ust. 2 ustawy zmienianej w art. 1, w brzmieniu nadanym niniejszą ustawą, jednak nie dłużej niż przez okres 2 miesięcy od dnia wejścia w życie niniejszej ustawy.

Art. 4. Ustawa wchodzi w życie po upływie 3 miesięcy od dnia ogłoszenia, z wyjątkiem:

- 1) art. 1 pkt 2 i 4, które wchodzi w życie po upływie 5 miesięcy od dnia ogłoszenia;
- 2) art. 1 pkt 3 i 12, które wchodzi w życie z dniem 1 stycznia 2027 r.

U Z A S A D N I E N I E

I. Cel i istota projektowanych rozwiązań

Projekt ustawy o zmianie ustawy o realizowaniu usług społecznych przez centrum usług społecznych zakłada wprowadzenie kilkunastu zmian do ustawy z dnia 19 lipca 2019 r. o realizowaniu usług społecznych przez centrum usług społecznych (Dz. U. poz. 1818; dalej również jako: ustawa z 2019 r.).

Projekt w zdecydowanej większości zawiera zmiany korygujące dotychczasowe rozwiązania m.in. w zakresie kwalifikacji i doświadczenia zawodowego wymaganego do zatrudnienia na określonych w ustawie stanowiskach pracy w centrum usług społecznych (dalej również jako: centrum), podstawy nawiązania stosunku pracy zawieranego z dyrektorem centrum oraz rodzaju jednostek, które mogą wchodzić w skład centrum. Większość z tych zmian dotyczy standardów funkcjonowania centrum. Przyjęcie zaproponowanych zmian stworzy bardziej elastyczne warunki do powstawania nowych centrów usług społecznych.

Pozostałe zmiany mają na celu wprowadzenie w ustawie z 2019 r. nowych rozwiązań, które przyczynią się ułatwienia funkcjonowania istniejących centrów usług społecznych, np. w zakresie zastrzeżenia nazwy „centrum usług społecznych”, czy też rozwiązań szczególnych, umożliwiających przekazywanie dotacji z budżetu państwa na wynagrodzenia pracowników zatrudnionych w centrach.

II. Podstawowe informacje o funkcjonowaniu centrów usług społecznych

Ustawa z 2019 r. była rezultatem inicjatywy ustawodawczej Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej. Koncepcja centrów usług społecznych powstała w ramach prac Narodowej Rady Rozwoju przy Prezydencie RP¹, stanowiącej forum debaty ekspertów, teoretyków i praktyków, reprezentujących różne środowiska i specjalizacje, o charakterze

¹ Por. M. Rymsza (red.), *Centrum usług społecznych: od koncepcji do wdrożenia przepisów ustawy*, IPiSS i KPRP, Warszawa 2021, s. 365-375; dostępny na stronie: <https://www.ipiss.com.pl/centrum-uslug-spoecznych-od-koncepcji-do-wdrozenia-przepisow-ustawy>.

konsultacyjno-doradczym Prezydenta RP. Przygotowany w Kancelarii Prezydenta RP na podstawie tej koncepcji projekt ustawy o realizowaniu usług społecznych przez centrum usług społecznych Prezydent RP skierował do Sejmu w listopadzie 2018 r.² W toku prac legislacyjnych projekt zyskał poparcie rządu oraz parlamentarzystów zasiadających w obu izbach parlamentu. Potwierdzeniem istnienia parlamentarnego konsensusu w sprawie rozwiązań zaproponowanych w projekcie ustawy było jednomyślne głosowanie w Sejmie za uchwaleniem ustawy (426 głosów za, przeciw – 0 głosów, wstrzymujący – 1 głos, nie głosowało – 33) oraz jednogłośnie przyjęcie tej ustawy bez poprawek przez Senat (w dniu 2 sierpnia 2019 r.). Przepisy ustawy weszły w życie z dniem 1 stycznia 2020 r. Ustawa daje gminom możliwość tworzenia centrów przez przekształcenie funkcjonujących w nich ośrodków pomocy społecznej albo powoływania wspólnych międzygminnych centrów, przy pozostawieniu ośrodków pomocy społecznej w każdej z tych gmin. W miastach powyżej 100 tys. mieszkańców można utworzyć centrum obok miejskiego ośrodka pomocy społecznej.

Tworzenie centrów usług społecznych w pierwszych kilkunastu miesiącach po wejściu w życie ustawy było utrudnione ze względu na pandemię koronawirusa. Niemniej jednak w latach 2020-2022 centra usług społecznych rozpoczęły działalność w 51 gminach na terenie 15 województw: dziesięć – w województwie mazowieckim, sześć – w województwie wielkopolskim, pięć – w województwie zachodniopomorskim, po cztery w województwach lubelskim, małopolskim, podkarpackim i warmińsko-mazurskim, trzy – w województwie śląskim, po dwa w województwach dolnośląskim, podlaskim, pomorskim i świętokrzyskim oraz po jednym w województwach kujawsko-pomorskim, lubuskim i opolskim. Centra te jako pierwsze wykorzystywały rozwiązania ustawy z 2019 r. dla tworzenia lokalnych środowiskowych systemów usług społecznych adresujących wsparcie usługowe do ogółu mieszkańców gminy. 41 centrów z pierwszej grupy korzystało ze wsparcia w ramach konkursu współfinansowanego ze środków Europejskiego Funduszu Społecznego w Działaniu 2.8 „Rozwój usług społecznych świadczonych w środowisku lokalnym”, Program Operacyjny Wiedza, Edukacja, Rozwój³. Realizacja konkursu przez Ministerstwo Rodziny i Polityki Społecznej była wynikiem uzgodnień z Komisją Europejską. Działalność centrów usług społecznych w latach 2020-2022 została podsumowana w rządowej informacji o realizacji

² Projekt ustawy o realizowaniu usług społecznych przez centrum usług społecznych, druk sejmowy nr 3040, Sejm RP VIII kadencji.

³ Założenia konkursu – por. *Centra usług społecznych. Nowa jakość polityki społecznej*, MRPiPS i KPRP, Warszawa, grudzień 2019 r.

ustawy przygotowanej dla Sejmu RP i Senatu RP zgodnie z wymogiem art. 79 ustawy z 2019 r.⁴.

W styczniu 2023 r. rozpoczęła się faza upowszechniania centrów usług społecznych. W jej ramach kolejne gminy tworzą centra usług społecznych. Wsparcie na tworzenie centrum ze środków Europejskiego Funduszu Społecznego (EFS Plus) dostępne jest obecnie z poziomu regionalnego w ramach programów regionalnych FERS (Fundusze Europejskie dla Rozwoju Społecznego). Zapisy o wspieraniu centrów zawarte są w piętnastu z szesnastu takich regionalnych programów⁵. Zwiększa to skalę i zakres wsparcia dla gmin. Według informacji zebranych przez Radę do spraw Społecznych Narodowej Rady Rozwoju przy Prezydencie RP (dalej: Rada ds. Społecznych NRR) dzięki współpracy z Konwentem Dyrektorów Regionalnych Ośrodków Polityki Społecznej można szacować, że w najbliższych latach centra usług społecznych powstaną w ok. 10% gmin w Polsce. Model wspierania centrów usług społecznych z poziomu regionalnego jest efektem uzgodnień urzędów marszałkowskich z Komisją Europejską, poprzedzonych uzgodnieniami kierunkowymi z udziałem Ministerstwa Rodziny i Polityki Społecznej (obecnie: Ministerstwo Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej), Ministerstwa Funduszy i Polityki Regionalnej oraz Kancelarii Prezydenta RP.

Według ustaleń z monitoringu prowadzonego przez prezydencką Radę ds. Społecznych NRR na dzień 1 września 2024 r. w skali kraju funkcjonowało 77 centrów usług społecznych umiejscowionych na terenie 15 województw (por. załącznik do uzasadnienia – tabela), w tym:

- 14 centrów w województwie wielkopolskim,
- 12 centrów w województwie mazowieckim,
- 8 centrów w województwie kujawsko-pomorskim,
- 6 centrów w województwie zachodniopomorskim,
- po 5 centrów w województwach: lubelskim, małopolskim, świętokrzyskim,
- po 4 centra w województwach: podkarpackim, pomorskim, warmińsko-mazurskim,
- po 3 trzy centra w województwach: dolnośląskim i śląskim,
- 2 centra w województwie podlaskim,
- po 1 centrum w województwach: lubuskim i opolskim.

⁴ Informacja dla Sejmu i Senatu Rzeczypospolitej Polskiej o realizacji ustawy z dnia 19 listopada 2019 r. o realizowaniu usług społecznych przez centrum usług społecznych, Ministerstw Rodziny i Polityki Społecznej, Warszawa, marzec 2023 r.

⁵ Za wyjątkiem programu dla województwa mazowieckiego. Wsparcie dla centrów dostępne jest jednak w ramach wszystkich szesnastu programów regionalnych, gdyż centra usług społecznych wpisują się w unijny priorytet rozwijania lokalnych zintegrowanych systemów usług społecznych.

Centra funkcjonują we wszystkich rodzajach gmin: 27 – w gminach miejsko-wiejskich, 16 – w gminach miejskich oraz 34 – w gminach wiejskich. Najdłużej działającym centrum usług społecznych jest centrum w gminie Resko w województwie zachodniopomorskim, które rozpoczęło działalność 1 stycznia 2020 r. – w dniu wejścia w życie przepisów ustawy z 2019 r. Centrum usług społecznych z obecnie najkrótszym stażem to centrum w Lisewie w województwie kujawsko-pomorskim, które rozpoczęło działalność w dniu 1 września 2024 r. Największym ośrodkiem, gdzie prowadzi działalność centrum usług społecznych, jest miasto Toruń, stolica województwa kujawsko-pomorskiego, a najmniejszą gminą – gmina wiejska Czarnia w województwie mazowieckim, licząca ok. 2,6 tys. mieszkańców. Niemal wszystkie centra usług społecznych powstały przez przekształcenie ośrodków pomocy społecznej. Jedynie władze samorządowe Torunia – miasta liczącego powyżej 100 tys. mieszkańców – postanowiły, korzystając z możliwości ustawowej, utworzyć centrum obok miejskiego ośrodka pomocy rodzinie.

Działalność centrów usług społecznych w latach 2020-2022 została objęta monitoringiem analityczno-badawczym zespołu eksperckiego Rady ds. Społecznych NRR. Raport z monitoringu został upubliczniony przez Kancelarię Prezydenta RP⁶. W ramach monitoringu zrealizowane zostały cztery rodzaje prac analityczno-badawczych:

- analiza danych gromadzonych w Ministerstwie Rodziny i Polityki Społecznej na podstawie sprawozdawczości centrów usług społecznych⁷;
- analiza dokumentów przygotowanych w gminach, które utworzyły centra usług społecznych. Analizą zostały objęte m.in. strategie potrzeb i potencjału społeczności lokalnych w zakresie usług społecznych oraz gminne programy usług społecznych⁸;
- analiza moderowanych dyskusji grupowych z udziałem specjalistów pracujących w centrach usług społecznych: dyrektorów centrum, organizatorów usług społecznych, organizatorów społeczności lokalnych, koordynatorów indywidualnych planów usług społecznych oraz organizatorów pomocy społecznej⁹;

⁶ M. Rymsza, A. Karwacki (red.), *Centra usług społecznych. Potencjał intencjonalnie wywołanej zmiany w lokalnej polityce społecznej w Polsce*, Warszawa kwiecień 2023 r. (dalej jako: *Raport RdsS 2023*). Raport dostępny na stronie: <https://www.prezydent.pl/aktualnosci/inicjatywy/centrum-uslug-spoecznych/materialy-do-pobrania>.

⁷ *Raport RdsS 2023*, s. 17-40; 54-76. Dane sprawozdawcze gromadzone przez Departament Wdrażania EFS w MRiPS w ramach obsługi konkursu grantowego zostały udostępnione Radzie do spraw Społecznych na potrzeby monitoringu. Dane zbierane były od wszystkich centrów, także tych niekorzystających ze środków EFS.

⁸ *Raport RdsS 2023*, s. 41-53; 191-214.

⁹ *Raport RdsS 2023*, s. 77-147.

- przegląd prac dotyczących centrum, opublikowanych w piśmiennictwie naukowym po wejściu w życie przepisów ustawy z 2019 r.¹⁰.

Ważnym źródłem wiedzy o funkcjonowaniu centrów usług społecznych były ponadto zorganizowane przez Radę ds. Społecznych NRR spotkania robocze z różnymi interesariuszami ustawy z 2019 r., w tym: dyrektorami regionalnych ośrodków polityki społecznej i przedstawicielami Ministerstwa Rodziny i Polityki Społecznej oraz Ministerstwa Funduszy i Polityki Regionalnej, ekspertami współpracującymi z centrami usług społecznych, zespołem eksperckim projektu SIREs (Spójna Integracja Regionalna Ekonomii Społecznej), przedstawicielami Polskiej Federacji Związkowej Pracowników Socjalnych i Pomocy Społecznej, Krajowym Forum CUS.

Wyniki monitoringu potwierdziły duży potencjał centrum w zakresie koordynacji lokalnych systemów usług społecznych. Najważniejsze korzyści, jakie terytorialnej wspólnocie samorządowej daje utworzenie centrum usług społecznych, to:

- adresowanie wsparcia usługowego do ogółu mieszkańców, a nie tylko do osób korzystających z pomocy społecznej,
- model jednego okienka i spersonalizowane podejście w organizowaniu wsparcia usługowego przy wykorzystaniu indywidualnych planów usług społecznych,
- zintegrowany model wsparcia, czyli kojarzenie usług społecznych ze wsparciem społecznym rozwijanym w ramach organizowania społeczności lokalnej,
- przeprowadzanie diagnozy potencjału i potrzeb wspólnoty samorządowej w zakresie usług społecznych i uruchamianie na ich podstawie nowych usług społecznych dla mieszkańców przy wykorzystaniu programów usług społecznych,
- prowadzenie pracy środowiskowej w formule organizowania społeczności lokalnej,
- rozwijanie współpracy międzyinstytucjonalnej i międzysektorowej w ramach tworzenia lokalnego środowiskowego systemu usługowego.

Projekt nowelizacji ustawy o realizowaniu usług społecznych przez centrum usług społecznych zawiera propozycje rozwiązań funkcjonalnych dla centrów usług społecznych. Propozycje te są zbieżne z rekomendacjami z raportu z monitoringu badawczo-analitycznego Rady ds. Społecznych NRR¹¹, w tym z propozycjami formułowanymi przez kadrę menedżerską

¹⁰ *Raport RdsS 2023*, s. 148-153.

¹¹ *Raport RdsS 2023*, s.167-174.

i specjalistów centrum w trakcie moderowanych dyskusji grupowych. Proponowane zmiany prawne uwzględniają też propozycje zgłaszane Kancelarii Prezydenta RP przez przedstawicieli centrów usług społecznych, w tym przez Krajowe Forum CUS, a także przez Obserwatorium Centrum Usług Społecznych. Pokrywają się też z propozycjami formułowanymi przez centra usług społecznych korzystające ze wsparcia EFS w dokumentacji zamykającej realizację projektów konkursowych¹².

III. Proponowane zmiany w przepisach ustawy z dnia 19 lipca 2019 r. o realizowaniu usług społecznych przez centrum usług społecznych

Zmiana zaproponowana w art. 1 w pkt 1 zakłada dodanie nowego przepisu ust. 1a w art. 4 ustawy z 2019 r., w którym wprowadza się obowiązek przeprowadzenia z mieszkańcami gminy konsultacji projektu programu usług społecznych lub projektowanych zmian w tym programie – przed ich przyjęciem przez radę gminy. Konsultacje będą organizowane w trybie uregulowanym w art. 5 ust. 2 ustawy z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym.

Zgodnie z art. 5 ust. 2 ustawy z 2019 r. przy opracowywaniu programu usług społecznych gmina bierze pod uwagę diagnozę potrzeb i potencjału wspólnoty samorządowej w zakresie usług społecznych, przygotowaną przez centrum usług społecznych. Art. 21 ust. 5 ustawy stanowi, że diagnoza ta jest przedmiotem konsultacji ze wspólnotą samorządową przed jej przekazaniem wójtowi (burmistrzowi, prezydentowi miasta) oraz radzie gminy. Doświadczenia funkcjonujących centrów usług społecznych w przygotowywaniu diagnoz pokazują, że konsultacje z mieszkańcami jako użytkownikami usług oraz lokalnymi usługodawcami, w tym organizacjami sektora obywatelskiego i podmiotami ekonomii społecznej – realizowane z wykorzystaniem różnych narzędzi konsultacyjnych i technik badań partycypacyjnych – służą optymalnemu kojarzeniu potrzeb mieszkańców i potencjału usługodawczego lokalnej wspólnoty i zarazem aktywizują wspólnotę oraz służą większej rozpoznawalności centrów i ich społecznej legitymizacji.

Badania monitoringowe przeprowadzone przez Radę ds. Społecznych NRR¹³ pokazały, że specjaliści zatrudnieni w centrach usług społecznych dostrzegają potencjał partycypacyjnego diagnozowania, zwłaszcza w zakresie „konstruowania wiązek usług przeznaczonych dla

¹² Troje członków prezydenckiej Rady ds. Społecznych NRR było członkami powołanej przez Ministra Rodziny i Polityki Społecznej Rady Programowej ds. CUS realizujących projekty konkursowe; w tym Marek Rymsza, Doradca Prezydenta RP kierował pracami tego gremium.

¹³ *Raport RdsS 2023*, s. 44-48.

konkretnych grup lub kategorii”¹⁴. Konsultacje programów usług będą, zgodnie z zasadą zapisaną w art. 14 ust. 1 pkt 2 ustawy z 2019 r., kolejnym przejawem podmiotowego traktowania mieszkańców i posłużą ocenie *ex ante* trafności wspomnianych wiązek usług przygotowanych z myślą o konkretnych grupach kategorialnych, takich jak: seniorzy, rodziny z małymi dziećmi, osoby z niepełnosprawnościami, młodzież i inne. Organizatorzy usług otrzymają tą drogą informacje zwrotne nie tylko o tym, czy projektowane usługi odpowiadają na potrzeby mieszkańców (wiedzy o tym dostarcza już dobrze przeprowadzona diagnoza), lecz także czy zaproponowane zasady świadczenia usług zapewniają ich realną dostępność, a zaplanowany sposób ich realizacji jest odpowiednio dostosowany do określonych grup odbiorców. Konsultacje programów będą też sprzyjać zapewnieniu odpowiednich standardów jakości usług, zgodnie z zasadą zapisaną w art. 14 ust. 1 pkt 3 ustawy z 2019 r.

Zmiana treści zawarta w art. 1 pkt 2 projektu dotyczy art. 12 ustawy z 2019 r. i ma charakter doprecyzowująco-porządkujący. Ustawa z 2019 r. pozostawia dużą swobodę gminie w organizacji struktury centrum usług społecznych i określaniu zakresu działań usługowych realizowanych przez centrum. W art. 23 ust. 1 i 2 ustawy z 2019 r. wskazano obligatoryjne stanowiska i zespoły w centrum, ale w ust. 5 zapisano wprost, że można również wyodrębniać inne stanowiska i zespoły, stosownie do potrzeb. Takie rozwiązanie ustawowe odpowiada dominującemu we współczesnym zarządzaniu publicznym podejściu, w myśl którego kształt struktury organizacyjnej powinien być funkcjonalny dla realizowanych przez dany podmiot zadań (a nie odwrotnie). Zgodnie z art. 12 ustawy z 2019 r. szczegółową organizację centrum określa statut, który nadawany jest centrum przez radę gminy jako organ prowadzący. W praktyce centra usług społecznych, oprócz statutów, mają też regulaminy organizacyjne – dokumenty niższego rzędu, nadawane w drodze zarządzenia przez dyrektorów centrów. Tworzenie wewnętrznych regulaminów organizacyjnych jest powszechnie stosowaną praktyką w jednostkach pomocy społecznej (w ośrodkach pomocy społecznej i powiatowych centrach pomocy rodzinie) oraz publicznych placówkach z innych obszarów sfery społecznej, takich jak oświata, zdrowie, sport i turystyka oraz inne.

Art. 12 w nowym, proponowanym brzmieniu nadal wskazuje na statut jako dokument, w którym określa się zasadnicze kwestie stanowiące o centrum – rodzaj i zakres realizowanych zadań oraz jego strukturę organizacyjną, ale zarazem przywołuje regulamin organizacyjny, nadawany zarządzeniem dyrektora centrum, jako dokument określający „szczegółową

¹⁴ *Raport RdsS 2023*, s. 48.

organizację wewnętrzną i sposób funkcjonowania centrum”. Taki podział dopełniających się kompetencji, powstałych w efekcie przeniesienia na poziom dyrektora centrum kwestii szczegółowych w zakresie określania organizacji wewnętrznej i funkcjonowania centrum usług społecznych, jest rozwiązaniem funkcjonalnie optymalnym, które będzie służyć efektywnej organizacji pracy centrum. Zmiana ta ma na celu zwiększenie roli dyrektora centrum usług społecznych w kształtowaniu szczegółowej organizacji wewnętrznej centrum.

Zmiany zawarte w art. 1 pkt 3 i 12 (dodanie art. 22a i rozdziału 5 Przepisy karne) wprowadzają przepisy regulujące używanie nazwy „centrum usług społecznych” oraz wprowadzają sankcję za nieuprawnione posługiwanie się tą nazwą.

Oprócz 77 centrów spełniających na dzień 1 września 2024 r. wymogi ustawy z 2019 r.¹⁵, nazwy „centrum usług społecznych” używają placówki pomocowe utworzone przez niektóre samorządy terytorialne przed wejściem w życie przepisów ustawy z 2019 r. Centra usług społecznych pojawiły się też w niektórych gminach jako przedsięwzięcia programowo-projektowe, realizowane przez ośrodki pomocy społecznej bez dokonania formalno-prawnego przekształcania OPS w centrum. Należy założyć, że w praktyce na terenie Polski mogą funkcjonować również inne podmioty mające w nazwie „centrum usług społecznych” prowadzone np. przez organizacje pozarządowe.

Mając na uwadze potrzebę łatwiejszej identyfikacji przez użytkowników usług społecznych właściwych, działających w oparciu o ściśle określone w ustawie z 2019 r. standardy „centra usług społecznych” istnieje potrzeba uregulowania używania nazwy „centrum usług społecznych”. Zastrzeżenie nazwy „centrum usług społecznych” zagwarantuje potencjalnym użytkownikom usług społecznych (często osobom starszym, chorym, niepełnosprawnym), do których kierowane są usługi społeczne przewidziane w programach usług społecznych, że usługi te będą realizowane zgodnie z prawem, ze standardami określonymi w ustawie oraz zgodnie z obowiązującymi w danej gminie programami usług społecznych. Należy zwrócić również uwagę na fakt, że utrzymywanie sytuacji, w której mogą legalnie funkcjonować obok siebie jednostki używające nazwy „centrum usług społecznych” działające bez jakichkolwiek standardów obok „centrów usług społecznych” działających na zasadach określonych w ustawie z 2019 r. (zgodnie z określonymi standardami) jest niekorzystne zarówno dla użytkowników usług społecznych jak i dla gmin, które utworzyły centra na podstawie ustawy z 2019 r. Dalsze utrzymywanie takiego stanu prawnego,

¹⁵ Dane na dzień 31 sierpnia 2024 r. w dyspozycji Kancelarii Prezydenta RP dzięki monitoringowi prowadzonemu przez Radę ds. Społecznych NRR.

doprowadzi do sytuacji, w której działające bez spełniania jakichkolwiek standardów, przez to tańsze w utrzymaniu „centra usług społecznych” będą zyskiwały na atrakcyjności kosztem „centrów usług społecznych” działających zgodnie z określonymi standardami na podstawie ustawy z 2019 r., co będzie niekorzystnie dla użytkowników usług społecznych.

Z tego powodu projekt zakłada, że nazwa „centrum usług społecznych” będzie mogła być używana wyłącznie dla oznaczenia jednostki organizacyjnej gminy utworzonej zgodnie z przepisami ustawy z 2019. W projekcie przewidziano wprowadzenie nowego rozdziału 5a „Przepisy karne” przewidującego wprowadzenie sankcji grzywny, kary ograniczenia wolności albo pozbawienia wolności do lat 3 za używanie bez uprawnienia w nazwie, w firmie lub do określenia wykonywanej przez siebie działalności albo w reklamie określenia „centrum usług społecznych”. Analogiczne do projektowanych przepisów obowiązują w ustawie z dnia 17 sierpnia 2023 r. o szczególnej opiece geriatrycznej (Dz. U. poz. 1831) w art. 18 i art. 46 w celu zastrzeżenia używania nazwy „centrum zdrowia 75+” oraz w ustawie z dnia 15 lipca 2020 r. o Polskim Bonie Turystycznym (Dz. U. z 2023 r. poz. 35) w art. 3 i art. 38 w celu zastrzeżenia używania określenia „Polski Bon Turystyczny”.

Wprowadzenie ochrony prawnej określenia „centrum usług społecznych” będzie miało odmienne konsekwencje w zależności od podmiotu posługującego się tym określeniem w dniu wejścia w życie projektowanych zmian. W przypadku nieuprawnionego, w myśl ustawy, używania ww. określenia przez jednostki organizacyjne gminy, podmiot używający określenie będzie uprawniony do jej dalszego używania, pod warunkiem dostosowania prowadzonej działalności do wymogów przewidzianych dla centrów usług społecznych wynikających z ustawy z 2019 r. W przypadku pozostałych podmiotów używających określenia „centrum usług społecznych” wbrew przepisom ustawy, konieczna będzie zmiany nazwy podmiotu. Projekt przewiduje w art. 4 pkt 2 wejście w życie tych przepisów z dniem 1 stycznia 2027 r., co daje relatywnie długi, blisko dwuletni okres podmiotom posługującym się określeniem „centrum usług społecznych” na przeprowadzenie niezbędnych działań dostosowawczych.

W zmianie zawartej w art. 1 pkt 4 lit a proponuje się po pierwsze, uzupełnienie składu zespołu do spraw organizowania usług społecznych w centrum o możliwość włączenia w skład zespołu innych pracowników centrum (zmiana do art. 23 ust. 2 pkt 1). Zgodnie z przepisem art. 23 ust. 2 pkt 1 ustawy z 2019 r. koordynatorzy indywidualnych planów usług społecznych (dalej również jako: koordynatorzy), jako specjaliści pracujący w bezpośredniej styczności z mieszkańcami, zatrudniani są w centrach w liczbie dostosowanej do skali potrzeb wynikających z uwarunkowań lokalnych. Ustawa nie zawiera w tym względzie wskaźnika referencyjnego,

ale w praktyce – jak pokazały badania monitoringowe Rady ds. Społecznych NRR – centra dostosowują poziom zatrudnienia do skali realizowanych usług. W zależności od wielkości gminy zatrudniają od jednego do pięciu koordynatorów. W 2022 r. średnio w jednym centrum pracowało dwóch koordynatorów¹⁶. Istotną barierą dla zwiększania poziomu zatrudniania koordynatorów są możliwości finansowe gmin (specjaliści zatrudnieni w centrach są bowiem pracownikami samorządowymi). Dobrą praktyką zaobserwowaną w niektórych centrach jest zatrudnianie asystentów koordynatorów odciążających koordynatorów w pracy administracyjno-biurowej, dzięki czemu koordynatorzy mają więcej czasu na pracę w bezpośredniej styczności z mieszkańcami i usługodawcami. Zmiana w art. 23 ust. 2 pkt 1 projektu daje możliwość poszerzenia składu zespołu do spraw organizowania usług społecznych. Przy czym gminie pozostawia się swobodę w dookreśleniu charakteru pracy i stanowisk pracy innych niż organizator usług społecznych i koordynator specjalistów zatrudnionych w zespole do spraw organizowania usług społecznych.

Po drugie, projekt w art. 1 pkt 4 lit b zakłada uchylenie ust. 6 w art. 23 ustawy z 2019 r., zgodnie z którym w strukturze organizacyjnej centrum nie mogą funkcjonować jednostki zapewniające pobyt całodobowy. Zmiana ta ma na celu zmniejszenie barier w powstawaniu nowych centrów usług społecznych i umożliwienie przekształcania ośrodków pomocy społecznej, w których strukturze funkcjonują jednostki zapewniające pobyt całodobowy, np. mieszkania treningowe, mieszkania wspomagane, ośrodki wsparcia z miejscami całodobowego okresowego pobytu czy inne jednostki zapewniające całodobowy pobyt, w centra usług społecznych. Po wykreśleniu tego przepisu to regulacje prawne dotyczące danych jednostek zapewniających całodobowy pobyt, będą decydujące w zakresie możliwości ich funkcjonowania w ramach struktury organizacyjnej centrum usług społecznych.

Zmiana zawarta w art. 1 pkt 5 lit. a polega na wykreśleniu przepisu, na podstawie którego stosunek pracy z dyrektorem centrum usług społecznych nawiązywany jest na podstawie powołania. Uchylenie w art. 25 ustawy z 2019 r. przepisu ust. 1 oznacza istotną zmianę dla osób kierujących centrami usług społecznych. W obecnym stanie prawnym, zgodnie z tym przepisem, dyrektor centrum jest powoływany i odwoływany przez wójta (burmistrza, prezydenta miasta). Jak pokazała praktyka, ten tryb nawiązywania i rozwiązywania stosunku pracy nie stwarza wystarczająco stabilnych warunków do właściwego kierowania pracami centrum przez dyrektora. Konsekwencją uchylenia tego przepisu będzie zatrudnianie przez

¹⁶ Raport RdsS, 2023, s. 39.

wójta (burmistrza, prezydenta miasta) dyrektora centrum usług społecznych na podstawie umowy o pracę zgodnie z przepisami ustawy o pracownikach samorządowych. Zarazem proponuje się, aby dotychczasowe stosunki pracy dyrektorów centrów usług społecznych zatrudnionych na podstawie powołania przekształciły się w stosunki pracy na podstawie umowy o pracę na czas nieokreślony, co jest elementem stabilizującym zatrudnienie obecnych menedżerów centrum (art. 2 projektu ustawy).

Ponadto zmianą zawartą w art. 1 pkt 5 lit. b obniżony zostaje – z trzech do dwóch lat – stawiany w art. 25 ust. 2 pkt 2 osobom zatrudnianym na stanowisku dyrektora centrum wymóg posiadania 3-letniego doświadczenia na stanowisku kierowniczym w podmiotach wykonujących usługi z zakresu, o którym mowa w art. 2 ust. 1 ustawy z 2019 r. Spodziewana skala upowszechniania centrów obliguje do określenia wymogu w taki sposób, aby dbając o jakość kadry menedżerskiej centrów, nie stwarzać bariery w pozyskiwaniu kompetentnych menedżerów do kierowania pracą centrów. Wymóg 2-letniego doświadczenia na stanowisku kierowniczym w podmiotach wykonujących usługi społeczne w rozumieniu ustawy jest tu wymogiem wystarczającym.

W projekcie proponuje się również wprowadzenie przepisu, na podstawie którego w okresie roku od dnia utworzenia centrum, dyrektorem centrum będzie mogła być osoba, która nie ukończyła szkolenia z zakresu zarządzania i organizacji usług społecznych. Zmiana ta ma ograniczyć przeszkody w powstawaniu nowych centrów w sytuacji, w której na terenie kraju mamy jeszcze niewystarczającą liczbę specjalistów (z uwagi na niewielką liczbę oferowanych szkoleń), którzy odbyli wymagane przez ustawę z 2019 roku szkolenie. Proponowana zmiana ma dać pewien okres czasu niezbędny do uzupełnienia wymaganych kwalifikacji w pierwszym roku po uruchomieniu centrum usług społecznych. Analogiczne rozwiązanie (odstąpienia od wymogu odbycia określonego szkolenia czy specjalizacji przez rok od utworzenia centrum), zostało zaproponowane również w przypadku organizatorów usług społecznych (zmiana w art. 1 pkt 6), koordynatorów (art. 1 pkt 7), organizatorów społeczności lokalnej (art. 1 pkt 8). Rozwiązania te są wzorowane na przepisie art. 78 ustawy z 2019 r., który umożliwiał w okresie dwóch lat od dnia wejścia w życie ustawy zajmowanie stanowiska dyrektora centrum usług społecznych, organizatora usług społecznych, koordynatora indywidualnych planów usług społecznych, a także organizatora społeczności lokalnej przez osoby, które nie spełniały określonych wymogów (szkoleń, specjalizacji) wskazanych w ustawie.

Zmiana zawarta w art. 1 pkt 7 i 11 projektu dotyczy wymogów zatrudnienia na stanowisku koordynatora indywidualnych planów usług społecznych. Zgodnie z projektem, na

stanowisku koordynatora będzie mogła zostać zatrudniona nie tylko osoba, która spełnia wymogi przewidziane do wykonywania zawodu pracownika socjalnego, ale również osoba, która tych wymogów nie spełnia, ale ukończyła studia wyższe na jednym z kierunków:

- a) praca socjalna,
- b) pedagogika,
- c) socjologia,
- d) psychologia,
- e) profilaktyka społeczna i resocjalizacja,
- f) nauki o rodzinie,
- g) polityka społeczna
- h) terapia zajęciowa.

W związku z powyższą propozycją zmianie ulegną również wymogi dotyczące doświadczenia wymaganego do zatrudnienia na stanowisku koordynatora. Wymagane 2-letnie doświadczenie w świadczeniu pracy socjalnej zostanie zastąpione 2-letnim doświadczeniem zawodowym w podmiotach realizujących zadania z zakresu usług społecznych.

Koordynatorzy to specjaliści pomocowi udzielający wsparcia w bezpośredniej styczności z mieszkańcami, dzięki pracy których w centrach usług społecznych realizowany jest model „jednego okienka”. Tworzenie indywidualnych planów usług społecznych jest aktywnością zawodową wymagającą metodycznych kompetencji i umiejętności w zakresie działań i czynności wskazanych w art. 38–41 oraz art. 45 i art. 46 ustawy z 2019 r., w tym rozpoznawania indywidualnych potrzeb i tworzenia spersonalizowanych koszyków usług odpowiadających tym potrzebom, umiejętności interpersonalnych w zakresie komunikacji i budowania relacji z mieszkańcami korzystającymi z usług społecznych, monitorowania realizacji indywidualnych planów usług społecznych przez usługodawców. Są tu potrzebne podobne kompetencje i umiejętności jak w przypadku tworzenia przez specjalistów pomocowych innych personalizowanych form wsparcia, takich jak indywidualne programy zatrudnienia socjalnego, o których mowa w ustawie z dnia 13 czerwca 2003 r. o zatrudnieniu socjalnym (Dz. U. z 2022 r. poz. 2242) czy indywidualne programy wychodzenia z bezdomności, o których mowa w ustawie z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej (Dz. U. z 2024 r. poz. 1283 z późn. zm.) Realizacja indywidualnych planów wymaga także ich odpowiedniego dokumentowania i formalnego rozliczania usług świadczonych przez centrum i jego partnerów.

Pracownicy socjalni bez wątpienia mają kompetencje i umiejętności niezbędne do właściwego wykonywania zadań koordynatorów. Kierujący centrami usług społecznych

wskazują jednak na trudności w rekrutacji osób do podjęcia pracy na stanowisku koordynatora i związane z tym problemy w utrzymaniu ciągłości realizacji usług społecznych i ograniczenia w zbudowaniu zespołów ds. usług społecznych stosownie do skali zapotrzebowania mieszkańców na personalizowane pakiety usług społecznych. Z kolei doświadczenia organizatorów usług społecznych w zakresie współpracy z różnymi usługodawcami wskazują, że w podmiotach wykonujących usługi społeczne często pracują osoby z odpowiednim wykształceniem, doświadczeniem zawodowym i kompetencjami do właściwego wykonywania zadań na stanowisku koordynatora. Proponowana regulacja umożliwi zatrudnianie takich specjalistów.

Warto przy tym zaznaczyć, że zgodnie z proponowaną treścią art. 30 ust. 1 pkt 2 wymóg doświadczenia zawodowego koordynatora będzie obejmował nie tylko pracę w publicznych placówkach pomocowych, lecz także w organizacjach sektora obywatelskiego zajmujących się wykonywaniem usług społecznych. Zarazem wymóg ukończenia studiów wyższych na jednym ze wskazanych enumeratywnie kierunków: praca socjalna, pedagogika, socjologia, psychologia, profilaktyka społeczna i resocjalizacja, nauki o rodzinie, polityka społeczna, terapia zajęciowa, w powiązaniu z posiadaniem przynajmniej 2-letniego doświadczenia zawodowego w podmiotach realizujących zadania z zakresu usług społecznych oraz odbyciem obowiązkowego szkolenia z zakresu opracowania i realizacji indywidualnych planów usług społecznych, zapewni dobór właściwie przygotowanej kadry specjalistów. Rozwiązanie to stworzy możliwość zatrudniania na stanowisku koordynatora specjalistów reprezentujących takie zawody pomocowe, jak asystent rodziny, terapeuta zajęciowy, pedagog społeczny, opiekun i inne. Jest to rozwiązanie korzystne nie tylko dla organizacji pracy centrów usług społecznych, lecz także dla rozwoju zawodowego przedstawicieli różnych profesji pomocowych. Placówki pomocowe generalnie charakteryzują się relatywnie poziomą strukturą organizacyjną, co ogranicza możliwość awansów zawodowych. W takiej sytuacji rośnie znaczenie rozwiązań umożliwiających zmianę stanowiska pracy, co oferuje projektowane rozwiązanie.

Konsekwencją stworzenia możliwości zatrudnienia na stanowisku koordynatora specjalistów, którzy ukończyli studia wyższe na jednym z kierunków:

- a) praca socjalna,
- b) pedagogika,
- c) socjologia,
- d) psychologia,
- e) profilaktyka społeczna i resocjalizacja,

- f) nauki o rodzinie,
- g) polityka społeczna
- h) terapia zajęciowa

– jest uchylene art. 47 ustawy z 2019 r. Zgodnie z treścią tego przepisu wykonywanie czynności związanych z opracowywaniem, aktualizowaniem, monitorowaniem oraz podsumowywaniem realizacji indywidualnego planu usług społecznych uznawane jest za formę pracy socjalnej. Definicja legalna pracy socjalnej zawarta w ustawie z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej stanowi, że praca socjalna jest aktywnością zawodową zastrzeżoną dla pracowników socjalnych. Stworzenie możliwości zatrudniania na stanowisku koordynatora przedstawicieli także innych niż praca socjalna zawodów i specjalności pomocowych oznacza, że nie można jej uznać za pracę socjalną rozumianą jako działalność zastrzeżona wyłącznie dla pracowników socjalnych. Oczywiście, praca na stanowisku koordynatora pozostaje formą profesjonalnego pomagania, wymagającego – jak tu już zaznaczono i zagwarantowano przepisami art. 28 w nowym brzmieniu – odpowiedniego wykształcenia i doświadczenia zawodowego. Zarazem można zakładać, że nowe uregulowanie będzie sprzyjać określeniu pracy koordynatora jako nowej specjalności pomocowej. W pewnym stopniu, jak pokazał monitoring Rady ds. Społecznych NRR, proces tej już zachodzi¹⁷.

W zmianie zawartej w art. 1 pkt 9 lit. b do art. 34 ustawy z 2019 r. dodaje się przepis ust. 1a stanowiący o tym, że regionalne ośrodki polityki społecznej, którym ustawodawca powierzył zadanie organizowania obowiązkowych szkoleń z zakresu:

- a) zarządzania i organizacji usług społecznych,
- b) opracowywania i realizacji indywidualnych planów usług społecznych,
- c) organizacji społeczności lokalnej,

– dla dyrektorów centrów, organizatorów usług społecznych, organizatorów społeczności lokalnej i koordynatorów, będą organizować te szkolenia nie rzadziej niż raz w roku. Zmiana ta ma spowodować zwiększanie ilości szkoleń oferowanych w skali kraju, co jest istotne w kontekście określonych w ustawie wymagań na niektórych stanowiskach pracy w centrum. Przepis ten koresponduje ze wskazanym już wcześniej rozwiązaniem dopuszczającym odbycie obowiązkowego szkolenia przez osoby podejmujące pracę na wspomnianych stanowiskach w nowo tworzonych centrach w okresie jednego roku od ich utworzenia. Dodany przepis dąży do zapewnienia dostępności tych szkoleń w odpowiednim okresie. Zarazem należy zaznaczyć, że

¹⁷ *Raport RdsS*, 2023, s. 105-131.

regionalnym ośrodkom polityki społecznej pozostawia się swobodę w zakresie sposobu realizacji zadania szkoleniowego. Regionalny ośrodek polityki społecznej może przykładowo realizować to zadanie organizując szkolenia samodzielnie, we współpracy z innymi regionalnymi ośrodkami polityki społecznej lub przy pomocy innych podmiotów zewnętrznych.

Zmiany w art. 1 pkt 9 w lit. a i c (dotyczy art. 34 ustawy z 2019 r.) dostosowują numerację przywoływanych w tych przepisach jednostek redakcyjnych do zmian wynikających z projektowanych przepisów (dodanie nowych przepisów w art. 30 i art. 33 ustawy z dnia 2019 r. spowodowało konieczność dokonania zmian w oznaczaniu jednostek redakcyjnych – dodane zostały ustępy w dotychczasowych jednostkach redakcyjnych, które nie zawierały ustępów).

W zmianie zawartej w art. 1 pkt 10 (dodawany art. 34a) nakładane jest na regionalne ośrodki polityki społecznej zadanie prowadzenia działań o charakterze informacyjnym i doradczym dla zainteresowanych gmin, w zakresie dotyczącym utworzenia i działalności centrum. Jednakże proponowana regulacja w dużym stopniu sankcjonuje istniejący w chwili obecnej stan faktyczny. Regionalne ośrodki polityki społecznej prowadzą już działalność wspierającą gminy w tworzeniu centrów usług społecznych, a także wspierającą doradczo centra już funkcjonujące. Takie zaangażowanie regionalnych ośrodków polityki społecznej odpowiada kierunkowo funkcji regionalnych koordynatorów rozwoju usług społecznych i procesów deinstytucjonalizacji, powierzonej im w programie Fundusze Europejskie dla Rozwoju Społecznego. Powierzenie regionalnym ośrodkom polityki społecznej funkcji regionalnych koordynatorów rozwoju usług społecznych i procesów deinstytucjonalizacji ma na celu upowszechnianie, zgodnie z priorytetami unijnymi, środowiskowych form wsparcia przy zachowaniu wysokiej jakości realizowanych usług społecznych. W celu prowadzenia działań informacyjnych i doradczych regionalne ośrodki polityki społecznej korzystają ze środków unijnych alokowanych w Polsce w ramach perspektywy finansowej 2021-2027. Wprowadzenie projektowanej regulacji nie pociąga więc za sobą nowych skutków finansowych.

Dodanie art. 34b ma na celu umożliwienie przyjęcia przez Radę Ministrów rządowego programu dofinansowania wynagrodzeń (oraz kosztów składek od tych wynagrodzeń) pracowników określonych w tym programie, zatrudnionych w centrach usług społecznych.

Rada ds. Społecznych NRR w opinii z dnia 12 lutego 2024 r. na podstawie przeprowadzonych analiz stwierdziła, że w Polsce „od kilkunastu lat postępuje proces obniżania się względnego poziomu wynagrodzeń pracowników świadczących usługi

społeczne”¹⁸ i znacząco wzrasta liczba specjalistów o wynagrodzeniach bliskich płacy minimalnej. W rekomendacjach Rada wskazała na potrzebę pilnego podwyższenia wynagrodzeń specjalistów świadczących usługi społeczne, zaznaczając, że należy to przeprowadzić w sposób ograniczający istotne dysproporcje w wynagrodzeniach związanych z charakterem wykonywanej pracy, a źródłem finansowania kosztów pracy czy przynależnością branżową placówek zatrudniających specjalistów pomocowych.

Kadra centrum usług społecznych pełni bardzo ważną rolę w realizacji zadań państwa oraz samorządów na rzecz dzieci i rodzin, seniorów, osób z niepełnosprawnościami, osób z zaburzeniami psychicznymi oraz innych osób potrzebujących wsparcia. Wymagany od osób zatrudnionych w centrum poziom kompetencji i umiejętności interpersonalnych jest wysoki. Znacząca część zatrudnionych pracowników ma wykształcenie wyższe, kwalifikacje specjalistyczne oraz doświadczenie pracy w podmiotach realizujących zadania z zakresu usług społecznych. Z tego względu proponuje się dodanie w ustawie z 2019 r. podstawy prawnej dla Rady Ministrów do możliwości objęcia rządowym programem dofinansowania wynagrodzeń pracowników określonych w tym programie, zatrudnionych w centrach usług społecznych.

Jednocześnie, aby ograniczyć skutki finansowe programu dla gmin, przewidziano możliwość dofinansowania wynagrodzeń z programu rządowego do 100% z budżetu państwa (wyłączono w ustawie stosowanie art. 128 ust. 2 ustawy o finansach publicznych - Dz. U. z 2023 r. poz. 1270, z późn. zm.). Zaproponowano również wprowadzenie przepisu, na podstawie którego dofinansowanie wynagrodzeń otrzymanych w ramach programu nie będzie wliczane do podstawy naliczania świadczeń, odszkodowań i innych wypłat wynikających z odrębnych przepisów, w tym dodatkowego wynagrodzenia rocznego i nagród rocznych. Analogiczne do proponowanego wyżej rozwiązania zostały wprowadzone ustawą z dnia 26 kwietnia 2024 r. o zmianie ustawy o pomocy społecznej oraz niektórych innych ustaw (Dz. U. poz. 743) w ustawie z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej (art. 24 ust. 3-10) oraz w ustawie z dnia 4 lutego 2011 r. o opiece nad dziećmi w wieku do lat 3 (Dz. U. z 2024 r. poz. 338 z późn. zm.) – art. 63a i w ustawie z dnia 9 czerwca 2011 r. o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej (Dz. U. z 2024 r. poz. 177 z późn. zm.) – art. 187b.

¹⁸ „Wyzwania dla polityki społecznej państwa związane z zagwarantowaniem odpowiedniego poziomu wynagrodzeń specjalistów zatrudnionych w sektorze usług społecznych”, opinia Rady do spraw Społecznych NRR przyjęta 12 lutego 2024 r., s. 2, <https://www.prezydent.pl/aktualnosci/narodowa-rada-rozwoju/aktualnosci/rada-ds-spoecznych-o-wynagrodzeniach-w-sektorze-uslug-spoecznych,83462>. Opinia została przekazana Minister Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej, a następnie zaprezentowana na posiedzeniu Zespołu do spraw Usług Publicznych Rady Dialogu Społecznego w dniu 24 czerwca 2024 r. z udziałem przedstawicieli Ministerstwa Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej.

W art. 3 ustawy proponuje się zachowanie w mocy przepisów wykonawczych wydanych podstawie art. 34 ust. 2 ustawy, w brzmieniu dotychczasowym, do dnia wejścia w życie przepisów wykonawczych wydanych na podstawie art. 34 ust. 2 ustawy zmienianej w art. 1, w brzmieniu nadanym niniejszą ustawą, jednak nie dłużej niż przez okres 2 miesięcy od dnia wejścia w życie niniejszej ustawy. Wprowadzenie tego przepisu da niezbędny czas, ministrowi właściwemu do spraw zabezpieczenia społecznego, na wydanie nowego rozporządzenia na podstawie zmienionej ustawą upoważnienia ustawowego.

W art. 4 dotyczącym wejścia w życie ustawy przewiduje się, że ustawa wejdzie w życie po upływie 3 miesięcy od dnia ogłoszenia, z wyjątkiem art. 1 pkt 2 i 4 (przepisy dotyczące zmian w strukturze organizacyjnej centrum), które wejdą w życie po upływie 5 miesięcy od dnia ogłoszenia oraz art. 1 pkt 3 i pkt 12 (przepisy dotyczące zastrzeżenia nazwy „centrum usług społecznych” i powiązane z nimi przepisy ujęte w rozdziale 5 Przepisy karne), które wejdą w życie z dniem 1 stycznia 2027 r. (co ma dać czas na dostosowanie się podmiotów objętych regulacją do nowych przepisów). Wprowadzenie blisko dwuletniego *vacatio legis* dla wejścia w życie przepisów dotyczących zastrzeżenia nazwy „centrum usług społecznych” i powiązanych z nimi przepisów ujętych w rozdziale 5 Przepisy karne wynika z konieczności wprowadzenia takiego terminu na spełnienie wymagań określonych w ustawie (zmiana nazwy lub przekształcenie podmiotu), które w sposób realny będą wykonalne we wskazanym terminie. Termin blisko dwuletni na wejścia w życie ww. przepisów jest wystarczający na spełnienie wymagań określonych ustawą zarówno w przypadku podmiotów publicznych, jak i prywatnych.

IV. Skutki społeczno-gospodarcze wprowadzenia ustawy

Wejście w życie przepisów nowelizujących ustawę z 2019 r. przyczyni się zarówno do poprawy funkcjonowania obecnie istniejących centrów, jak i usprawni proces zakładania nowych centrów, dzięki czemu w ciągu najbliższych kilku lat może nastąpić wzrost liczby centrów w Polsce. Przepisy nowelizujące umożliwią pozyskanie do pracy w centrach wykwalifikowanych pracowników, co wpłynie na zaspokojenie braków kadrowych w centrach i jednocześnie przełoży się na jakość świadczonych usług. Rozwój sieci centrów usług społecznych wpłynie na poprawę funkcjonowania społeczności terytorialnych, na których terenie będą działały centra, ponieważ centra zapewniają koordynację usług społecznych

dostępnych dla wszystkich mieszkańców. Wsparcie udzielane w ten sposób jest kompleksowe i zintegrowane i wpływa na podniesienie jakości życia mieszkańców.

Rozwój sieci centrów usług społecznych wpłynie korzystnie na wykorzystanie lokalnego potencjału organizacji sektora obywatelskiego, a także na nawiązywanie współpracy międzysektorowej w zakresie organizacji i świadczenia usług społecznych. Rozwój sieci centrów usług społecznych wpłynie również pozytywnie na działalność podmiotów gospodarczych (w tym przedsiębiorstw społecznych, mikroprzedsiębiorców, małych i średnich przedsiębiorców) działających na terenie gmin, gdzie działają i powstaną centra usług społecznych, ponieważ znaczna część usług może być wykonywana przez lokalnych usługodawców.

V. Skutki finansowe wprowadzenia ustawy

Projekt w dodawanym art. 34b przewiduje fakultatywne upoważnienie dla Rady Ministrów do przyjęcia rządowego programu dofinansowania wynagrodzeń oraz kosztów składek od tych wynagrodzeń pracowników określonych w tym programie, zatrudnionych w centrum. W projekcie przewidziano, że w przypadku przyjęcia przez Radę Ministrów programu, będzie on finansowany z dotacji celowej z budżetu państwa.

Ewentualne skutki finansowe przyjęcia ww. programu są uzależnione od treści przyjętego programu oraz okresu, w jakim program będzie obowiązywał.

W przypadku dodania art. 34a, w którym nakładane jest na regionalne ośrodki polityki społecznej nowe zadanie prowadzenia działań o charakterze informacyjnym i doradczym dla zainteresowanych gmin, w zakresie dotyczącym utworzenia i działalności centrum, z uwagi na fakt, że działania te regionalne ośrodki polityki społecznej obecnie faktycznie prowadzą, nie przewiduje się dodatkowych skutków finansowych w tym zakresie dla samorządów województw (prowadzących regionalne ośrodki polityki społecznej).

Załącznik

Tabela. Centra usług społecznych powstałe w okresie od 1 stycznia 2020 r. do 1 września 2024 r.

	Gmina	Województwo	Typ gminy: M – miejska W – wiejska M/W – mieszana*	Data rozpoczęci a działalność i przez centrum
1	Czarnków	wielkopolskie	W	01.06.2021
2	Dopiewo	wielkopolskie	W	01.01.2024
3	Jarocin	wielkopolskie	M/W	01.10.2021
4	Kramsk	wielkopolskie	W	01.04.2021
5	Krotoszyn	wielkopolskie	M/W	30.12.2023
6	Pleszew	wielkopolskie	M/W	01.01.2024
7	Pniewy	wielkopolskie	W	01.01.2024
8	Rawicz	wielkopolskie	M/W	01.04.2021
9	Rokietnica	wielkopolskie	W	01.01.2024
10	Rychwał	wielkopolskie	M/W	01.10.2021
11	Swarzędz	wielkopolskie	M/W	01.01.2024
12	Szydłowo	wielkopolskie	W	01.01.2024
13	Śrem	wielkopolskie	M/W	01.01.2024
14	Trzcianka	wielkopolskie	M/W	05.01.2021
15	Czarnia	mazowieckie	W	01.05.2021
16	Grabów nad Pilicą	mazowieckie	W	01.01.2023
17	Kozienice	mazowieckie	M/W	01.01.2021
18	Milanówek	mazowieckie	M	01.08.2021
19	Mława	mazowieckie	M	01.01.2024
20	Mszczonów	mazowieckie	M/W	01.07.2021
21	Słupno	mazowieckie	W	01.01.2022
22	Sochaczew	mazowieckie	M	01.01.2021

23	Wiązowna	mazowieckie	W	01.05.2021
24	Wieniawa	mazowieckie	W	01.07.2021
25	Żabia Wola	mazowieckie	W	01.01.2022
26	Żyrardów	mazowieckie	M	01.07.2021
27	Brodnica	kujawsko-pomorskie	M	01.04.2024
28	Golub-Dobrzyń	kujawsko-pomorskie	W	01.07.2024
29	Lisewo	kujawsko-pomorskie	W	01.09.2024
30	Płużnica	kujawsko-pomorskie	M	01.04.2024
31	Sępólno Krajeńskie	kujawsko-pomorskie	M/W	01.04.2024
32	Solec Kujawski	kujawsko-pomorskie	M/W	01.04.2024
33	Toruń	kujawsko-pomorskie	M	01.01.2022
34	Włocławek (gmina)	kujawsko-pomorskie	W	01.08.2024
35	Goleniów	zachodniopomorskie	M/W	01.10.2021
36	Kołobrzeg	zachodniopomorskie	M	01.04.2023
37	Koszalin	zachodniopomorskie	M	01.07.2021
38	Łobez	zachodniopomorskie	M/W	01.05.2022
39	Resko	zachodniopomorskie	M/W	01.01.2020
40	Świdwin	zachodniopomorskie	W	04.04.2021
41	Bełżyce	lubelskie	M/W	01.07.2021
42	Łuków	lubelskie	W	01.09.2023
43	Opole Lubelskie	lubelskie	M	01.03.2021
44	Świdnik	lubelskie	M	04.04.2021
45	Wojcieszków	lubelskie	W	01.05.2021
46	Alwernia	małopolskie	M/W	01.05.2021
47	Klucze	małopolskie	W	01.01.2022
48	Myślenice	małopolskie	M/W	01.04.2021
49	Skawina	małopolskie	M/W	01.01.2023
50	Tarnów	małopolskie	M	01.01.2022
51	Górno	świętokrzyskie	W	01.01.2022
52	Mniów	świętokrzyskie	W	01.04.2024
53	Starachowice	świętokrzyskie	M	01.01.2021
54	Stopnica	świętokrzyskie	M/W	01.07.2024
55	Zagańsk	świętokrzyskie	W	01.04.2024

56	Adamówka	podkarpackie	W	01.07.2021
57	Bukowsko	podkarpackie	W	01.09.2021
58	Dębica	podkarpackie	W	01.01.2022
59	Tryńcza	podkarpackie	W	01.05.2021
60	Czarna Dąbrówka	pomorskie	W	01.01.2024
61	Czersk	pomorskie	M/W	01.01.2021
62	Skarszewy	pomorskie	M/W	01.01.2024
63	Redzikowo (d. gmina Słupsk)	pomorskie	W	01.01.2021
64	Elbląg	warmińsko- mazurskie	M	01.07.2021
65	Górowo Iławieckie	warmińsko- mazurskie	W	01.01.2021
66	Kurzętnik	warmińsko- mazurskie	W	01.01.2021
67	Srokowo	warmińsko- mazurskie	W	01.05.2021
68	Jedlina-Zdrój	dolnośląskie	M	01.01.2023
69	Pieszyce	dolnośląskie	M/W	01.01.2022
70	Prusice	dolnośląskie	M/W	16.02.2022
71	Bojszowy	śląskie	W	01.10.2021
72	Goleszów	śląskie	W	01.06.2022
73	Łaziska Górne	śląskie	M	01.04.2021
74	Łapy	podlaskie	M/W	01.08.2021
75	Stawiski	podlaskie	M/W	01.06.2021
76	Szczaniec	lubuskie	W	01.06.2020
77	Gogolin	opolskie	M/W	01.07.2021

M/W – kategoria zbiorcza obejmująca gminy miejsko-wiejskie oraz wiejsko-miejskie.

Źródło: Dane zebrane w ramach monitoringu prowadzonego przez Radę do spraw Społecznych
NRR

Projekt nie jest objęty zakresem prawa Unii Europejskiej.

Projekt ustawy nie wymaga przedstawienia właściwym organom i instytucjom Unii Europejskiej, w tym Europejskiemu Bankowi Centralnemu, w celu uzyskania opinii, dokonania powiadomienia, konsultacji lub uzgodnienia.

Projekt ustawy w zakresie, w jakim wprowadza przepisy regulujące używanie nazwy „centrum usług społecznych” oraz wprowadzają sankcję za nieuprawnione posługiwanie się tą nazwą, może objąć podmioty będące przedsiębiorcami, którzy takiej nazwy używają dla prowadzonej przez siebie działalności nieopartej na ustawie z 2019 r. W konsekwencji projekt może dotyczyć praw i obowiązków przedsiębiorców lub ich praw i obowiązków wobec organów administracji publicznej. Jak już wskazano powyżej, zastrzeżenie nazwy „centrum usług społecznych” jest niezbędne i zagwarantuje potencjalnym użytkownikom usług społecznych (często osobom starszym, chorym, niepełnosprawnym), do których kierowane są usługi społeczne przewidziane w programach usług społecznych, że usługi te będą realizowane zgodnie z prawem, ze standardami określonymi w ustawie oraz zgodnie z obowiązującymi w danej gminie programami usług społecznych. W celu proporcjonalnego nałożenia obowiązków wynikających z projektowanej ustawy, zaproponowano odroczenie wejścia w życie tych przepisów (art. 1 pkt 3 i pkt 12) do 1 stycznia 2027 r., co zagwarantuje czas niezbędny dla przedsiębiorców na dostosowanie się do wprowadzanych przepisów.

Nie ma możliwości podjęcia alternatywnych w stosunku do projektowanej ustawy środków umożliwiających osiągnięcie zamierzonego celu.

Projekt ustawy nie zawiera przepisów technicznych w rozumieniu rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 23 grudnia 2002 r. w sprawie funkcjonowania krajowego systemu notyfikacji norm i aktów prawnych (Dz. U. poz. 2039 oraz z 2004 r. poz. 597), w związku z tym nie podlega notyfikacji.

Projekt nie zawiera przepisów regulacyjnych lub przepisów określających wymogi dotyczące świadczenia usług transgranicznych w rozumieniu ustawy z dnia 22 grudnia 2015 r. o zasadach uznawania kwalifikacji zawodowych nabytych w państwach członkowskich Unii Europejskiej (Dz. U. z 2023 r. poz. 334).